

Mut'a Nikâhı

Osman Kaşıkçı*

Sunni and Shi'i ulama, agree that mut'a was permitted at the beginning of Islam. However, they disagree as to the reasons it was permitted.

The Shi'i View: All Shi'i ulama hold that (Nisa, 4/24) verse -especially the words: 'Such wives as you enjoy (istamta'tum)- refers to the permissibility of mut'a. There are many sayings of the Shi'i Imams and the Companions which indicate that mut'a was permitted up until the time of 'Umar's prohibition. As we have already seen, 'Ali said: 'If 'Umar had not prohibited mut'a, no one would commit fornication except the wretched.

The Sunni View: Those Sunnis who hold that the Qur'anic verse (4:23) does indeed refer to the permissibility of mut'a also maintain that the verse was subsequently abrogated (naskh) by other Qur'anic verses. The Sunnis argue that sexual intercourse is forbidden except with one's wife or a slave by reason of the verse (23:1-6). According to the Prophet's wife 'A'isha and others: 'Mut'a is forbidden and abrogated in the Qur'an. The Sunni argument continues by pointing out that without question a woman enjoyed through muta is not a slave. Nor is she a wife, for several reasons: inherit, living allowance, waiting period e.c.

In Sunni sources hadith have been transmitted from the Prophet showing that he banned mut'a during his lifetime. In most of the Sunni 'sound collections' (sihah), it is related from 'Ali, Ibn Sabra and Salma b. al-Akwa that they said (summarily) "Prophet of God banned the mut'a of temporary marriage"

I- GENEL OLARAK

Yararlanılan şey demek olan mut'a, kavram olarak, evlenme engeli bulunmayan bir kadınla bir erkeğin, belli bir süre için ve belli bir mal karşılığında birlikte yaşamak üzere anlaşmaları demektir¹. Mut'a İslamın ilk dönemlerinde uygulanmış fakat sonradan yasaklanmış bir uygulamadır. Bu açıdan mut'a İslam hukukunun tedriciliğini gösteren örneklerden biridir. Ne var ki Şi'anın, Hz. Peygamber'in mut'ayı yasakladığına ilişkin rivayetleri kabul etmemesi onu sünniler ile Şia arasında tartışmalı konulardan biri haline getirmektedir. Bu noktada sünnilerce muteber kabul edilen Abdullah İbn Abbas'tan çelişkili ifadelerin rivayet edilmiş olması da tartışmayı artırıcı bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Şi'anın mut'ayı uyguluyor ve meşruiyetini savunuyor olması ülkemizde az da olsa bu uygulamaya rastlanılmasına sebep olmaktadır². Bu nedenle konu çeşitli eserlerde incelenmiş olmakla birlikte hukuki açıdan mut'anın yapılışı, şartları ve hükümlerinin müstakil bir çalışmada ele alınması şüphesiz faydadan hâlfî değildir. Sünni hukukçular mut'ayı batıl kabul etmiş ve ona bağlı olarak

* Doç. Dr., Erzurum Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzîbü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 262. Ayrıca mehir miktarı belirlenmeksizin yapılan nikâh akdinden sonra, henüz cinsel birleşme olmadan boşanma veya fesih yoluyla evliliğin sona ermesi durumunda kadına verilen şeye de mut'a denmekte ise de (Bakara, 2/241; Ahzâb, 33/49; Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Rağîb İsfahani, *Mu'cemu Müfredati Elfazî'l-Kur'ân*, s. 461) biz burada sadece "süreli evlilik" anlamındaki mut'a üzerinde duracağız.

2 İbrahim Canan, *Namus Fitenesi Mut'a*, İstanbul 1992, s.3 vd.

hükümler geliştirmişlerdir. Hemen her yerde bulunabilecek bu hususlar üzerinde burada ayrıca durulmayacaktır. Sadece meşruiyeti açısından şiiilerle aradaki tartışma sebepleri ve gerekçelerine yer verilecektir. Dolayısıyla bu incelememizde mut'anın meşruiyeti ile şii kaynaklarına göre mut'anın hukuki boyutu üzerinde durulacaktır. Böylece mut'anın İslam hukuku açısından meşru olup olmadığı daha rahat anlaşılacaktır.

II- MUT'A'NIN MEŞRUIYETİ

A- KUR'ANDA MUT'A

İmamiyyeye göre “*Savaş esiri olarak sahibi olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. (Bunlar) Allah'ın size yazdığı yasaklardır. Bunların dışında(ki kadınları) iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla mallarınızla istemeniz size helâl kılındı. Onlardan yararlandığınızda, karşılığını verin. Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur...*” (Nisa, 24) şeklindeki ayet mut'a ile ilgilidir³. Onlara göre “Bunların dışında kalanları mallarınız karşılığında almanız sizlere helal kılındı” şeklindeki ifade, sayılanların dışında her hangi bir kadınla mal karşılığı evlenmenin ve onunla cinsel ilişkide bulunmanın helal olduğunu göstermektedir. Bu ise mut'a nikâhından başka bir şey değildir. Çünkü mal karşılığı cinsel ilişkinin hukuka uygunluğu sadece mut'a nikâhında vardır. Dolayısıyla söz konusu ayetteki “istimtâ” dan maksat mut'a nikâhidir. Ayrıca ayetteki “Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mut'a akdinde belirlenen süre bittikten sonra, erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği anlamına gelmektedir⁴.

Sünniler ile Şiiilerin Zeydiye kolu Kur'anda mut'a ile ilgili bir ayet olmadığını, İmamiyyenin mut'ayı düzenlediğini iddia ettiği (Nisa, 24) ayette kendisinden önceki ayetle birlikte nikâhlanılması haram olan kadınlar sayıldığını, sonra da “*Bunların dışında kalanları ... almanız sizlere helal kılındı*” şeklinde normal daimi nikâhla evlenmekten söz edildiğini ifade etmektedir. Buradaki “bedel” ten maksat da “mehir”dir. Gerçekten bu ayetle, gerek kavram gerekse nitelik itibariyle mehirden söz eden diğer âyetler arasında bir bütünlük vardır⁵.

Diğer taraftan aynı ayette “iffetinizi korumak... kaydıyla” denmesi de bu düzenlemenin dâimî nikâhla ilgili olduğunu göstermektedir. Zira mut'a'da “iffeti korumak”

3 Ebu Cafer Mumammed b. Yakub b. İshak el Küleynî er-Râzi, *el-Fürû' mine'l-Kâfi*, C. V, Beyrut 1401, s. 448; Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *el-İstibâr fîma Uhtulife mine'l-Ahbâr*, C. III, Tahran 1970, s.141.

4 Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmü'l-Kur'an*, Riyad 2003, C. V, s. 130; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzi Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, C. III, Beyrut 1985, s. 95; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmiü'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'an*, C. V, Beyrut 1986, s. 9; Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami Şehîd-i Sâni, *er-Ravzatü'l-behiyye fi Şerhi Lüm'ati'd-Dımaşkiyye*, C. II, Beyrut ty, s. 103; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzi, *et-Tefsirü'l-Kebir, Mefatihü'l-Gayb*, C. X, Beyrut 1990, s. 52; Muhammed Hüseyin Tabatabai, *el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an*, C. IV, Beyrut 1973, s. 273.

5 Bakara, 2/229; Nisâ, 4/4, 21.

diye bir şey yoktur. Yine aynı ayette “fuhşa/zinaya düşmemek” kaydına da yer verilmektedir. Bu şekilde meali verilen kelimenin Kur'an'daki karşılığı “sifâh” kökünden türemiştir. Sifâh ise, hiçbir gaye ve maslahat gözetmeden sperm dökmek demektir. Mut'ada sadece tarafların cinsi açıdan tatmini söz konusudur. Zinaya düşmemek için yapıldığı söylenen mut'anın hangi noktalarda zinadan farklı olduğu tartışılabilir. Hz. Peygamber'in mut'aya başlangıçta izin vermesinin amacı başkadır. Her şeyden önce konu ile ilgili bir ayet yoktur. Söz konusu cahiliye adetini zaruret gereği hemen yasaklamayı uygun bulmamıştır. Aynı durum içki için de söz konusudur. Bilindiği üzere Hz. Peygamber daha sonra yasaklanan içkiye de izin vermiştir. Dolayısıyla başlangıçta ilahi irade tarafından hakkında hüküm indirilmeyen bir hususta Hz. Peygamber'in hakkında hüküm bulunmayan bir şeyde asıl olan caiz olmasıdır kaidesinden hareketle cevaz vermesinde yadigaracak bir durum söz konusu değildir.

Yine ayette geçen “istimtâ” faydalanmak, istifade etmek gibi anlamlara gelmektedir ki evlilikte gerçekten taraflar birbirinden yararlanmaktadırlar. Yararlanma sadece mut'aya has bir şey değildir. Diğer taraftan ayette ücretin verilmesi “istimtâ”ya bağlanmaktadır. Daimi nikâhta cinsel ilişki gerçekleştikten sonra boşanma olursa kadın mehrin tamamına hak kazanmaktadır ki bu da “istimtâ”nın normal nikâhtaki cinsel ilişkiden kinâye olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada İbn Abbas'a atfen imamilerin delil kabul ettiği “belli bir süreye kadar” okuyuşu “şâz”dır. Yani birkaç kişinin özel okuyuşundan ibarettir. Bu şekildeki okuyuş bir anlamda şerh olduğuna göre söz konusu kelimelerin ayet kabul edilmesi ve ona dayanarak hüküm verilmesi mümkün değildir⁶.

Aynı ayetteki “Mehir takdir edildikten sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mehrin belirlenmesinden sonra, karşılıklı anlaşmak suretiyle, belirlemeden az veya daha çok vermekte bir sakınca bulunmadığını göstermektedir. Yoksa bu hükmü mut'a da kararlaştırılan süre bittikten sonra erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği şeklinde anlamak mümkün değildir⁷.

Kaldı ki söz konusu (Nisa, 24) ayetin bir an için mut'a ile ilgili olduğunu farzetsek bile, bu ayet başka bir ayetle neshedilmiştir. Hem de bu iddiayı, imamilerin Sünnilere mut'anın caiz olduğuna ilişkin olarak görüşlerini delil gösterdikleri İbn Abbas ortaya koymaktadır. Ona göre mut'a, İslâm'ın ilk döneminde vardı. Bir kimse tanımadığı bir beldeye geldiği zaman, orada kalacağı süre içinde, eşyasını koruyacak ve kendisine hizmet edecek bir kadınla evlenirdi. Bunun üzerine, şu âyet indi: “*Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve sahip oldukları câriyeler bunun dışındadır. Bunlarla olan cinsel ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bundan ötesini isterse işte onlar haddi aşanlardır*” (Mü'minûn, 23/5-7). Dolayısıyla bu iki ilişki dışındaki bütün ilişkiler yasaklanmıştır⁸.

6 Cessâs, III, 94-97; Kemaleddin İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, Beyrut ty, C. II, s. 216; İbn Abdüşşekûr, Muhibbullah el-Bihârî, *Müsellemü's-Sübût (Fevâtihu'r-Rahamût şerhi ile)*, C. II, Dımeşk ty. s. 16; İbn Kudâme, *el-Muğni*, C. I, Kahire ty. s. 181; Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyâ Zekeriyâ el-Ensârî, *Fethü'l-Vehhab bi-Şerhi Menheci't-Tullab*, C. II, Beyrut ty, s. 163.

7 Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, Kahire ty, C. V, s. 5; Râzî, X/45, 46; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, C. II, 1327.

8 Tirmizî, Nikâh, 29.

Keza Hz. Aişe de kendisine mut'a sorulunca bu ayeti okumuş ve normal evlilik ile cariyesi dışında birisi ile evlenen kişinin haddi aştiğini belirtmiştir⁹. Yine İbn Abbâs mut'a ayetinin "*Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini dikkate alarak boşayın*" (Talâk, 1) ayeti ile de çeliştiği için neshedildiğini ileri sürmüştür¹⁰. Bu nedenle sünni hukukçular, İbn Abbas'ın başlangıçta mut'ayı hukuka uygun bulsa bile sonradan bu fikrinden döndüğünü belirtmişlerdir¹¹. Nitekim Evzâ'î de, Hicâz uleması arasında yaygın olan fakat İslam'a uygun olmadığından terk edilmesi gereken beş görüşten birisinin de mut'a nikâhının cevazı olduğunu ifade etmiştir¹².

Sonuçta Şianın mut'anın meşruiyetine delil gösterdiği ayet, her şeyden önce mut'a ile değil, normal evlilikle ilgilidir. Öyle olduğunu bir an için farz etsek bile mehir, boşanma ve miras ayetleri ile söz konusu ayetin neshedildiği açıkça ortadadır.

B- SÜNNET'TE MUT'A

İslam'ın ilk dönemlerinde Hz. Peygamber'in mut'a nikâhına izin verdiği bilinmektedir. Gerçekten sahih bir hadiste Abdullâh b. Mes'ûd, "*Hz. Peygamber ile birlikte gaza daydık. Yanımızda kadınlar yoktu. "Acaba kısırlaşsak mı?" dedik. Allah Rasûlü bizi bundan menetti; ardından bize bir elbise karşılığında belli bir zamana kadar bir kadınla evlenmemize (mut'aya) izin verdi ve "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı şeyleri haram kılmayın..." ayetini okudu*"¹³ demektedir. Keza Câbir b. Abdullâh da kendisine mut'a ile ilgili sorularan bir soruya "*Hz. Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer zamanında istimtâ' (mut'a) yapardık*" şeklinde cevap vermiştir¹⁴. Yine Ebû Said el-Hudrî de: "*Biz Hz. Peygamber zamanında bir elbise mukabilinde mut'a yapardık*"¹⁵ demiştir. Abdullah b. Abbâs da Hz. Peygamber zamanında mut'a yapıldığını belirtmiştir¹⁶. Bunlardan başka birçok sahabiden bu doğrultuda hadisler rivayet edilmiştir¹⁷.

İmamiye hukukçuları da bu ve benzeri rivayetleri esas alarak mut'a nikâhının sünnet tarafından da hukuka uygun bulunduğunu iddia etmişlerdir¹⁸.

Bu rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber'in başlangıçta mut'aya izin verdiği anlaşılmaktadır. Ancak daha sonra Hz. Peygamber mut'ayı açıkça yasaklamıştır. Ger-

9 Celaleddin es-Suyuti, *ed-Dürü'l-Mensur fit-Tefsiri bi'l-Me'sur*, C. IV, Kahire 1314, s. 5.

10 Cessâs, III/95; Râzî, X,49.

11 Râzî, X/49; Cessâs, III/102; Serahsî, V/152; Merğînânî, III/247; İbn Hümâm, III/248; Şemseddin el-Hatîb Muhammed b. Ahmed el-Kahiri Şirbini, *Mugni'l-muhtac ila Ma'rifeti Meani Elfaz'i'l-Minhac*, C. III, Kahire 1958, s. 142; Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mavsilî, *el-İhtiyar li Ta'li'i'l-Muhtar*, C. III, İstanbul 1991, s. 89; Şevkânî, *Neylû'l-Eutar*, C. VII, Beyrut ty., s. 227.

12 Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî Muhammed Hakim en-Nisaburi, *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis*, Medine 1977, s. 65; Şevkânî, VII/228.

13 Buhârî, Tefsir, Mâide, 9; Nikâh, 8; Müslim, Nikâh, 11; Beyhakî, VII/200-201; İbn Hanbel, I/420, 432, 450.

14 İbn Hanbel, III/380; Müslim, Nikâh, 15.

15 İbn Hanbel, III/22; Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemi, *Bugyetü'r-Raid fi Tahkiki Mecmaü'z-Zevâid ve Menbâü'l-Fevâid*, C. IV, Beyrut 1994, s. 486.

16 Müslim, Nikâh, 27; Beyhakî, VII/205.

17 İbn Hanbel, VI/348; Müslim, Hac, 194-195.

18 Tûsî, el-İstibsâr, III/142.

çekten Hz. Ali, Hz. Peygamberin Hayber günü mut'ayı ve evcil eşeklerin etini yemeyi yasakladığını rivayet etmektedir¹⁹. Aslında bu hadis, İmamiyyenin kaynaklarında da yer almaktadır. Ne var ki bunlar söz konusu hadise rağmen Hz. Ali'nin (kime karşı ve ne amaçla olduğu bilinmeyen) takiyye yaptığını, mezhepte hakim olan görüşün bu olmadığını, bu nedenle şaz olan bu rivayetle amel edilemeyeceğini ifade etmişlerdir²⁰. Keza Sebre b. Ma'bed el-Cühenî'den nakledilen bir hadîse göre de, Rasûlullah ile birlikte Mekke fethine katılan Sebre'nin, orada Hz. Peygamber'in izin vermesi üzerine bir câriye ile mut'a yaptığını, bir veya üç gün câriye ile birlikte yaşadktan sonra, Hz. Peygamber'in Hacerü'l-Esved ile Kâbe kapısı arasında durarak şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Ey insanlar, ben size kadınlarla mut'a yapmanız konusunda izin vermiştim. Şüphesiz Allah, onu kıyamet gününe kadar haram kılmıştır. Kimin yanında (mut'a nikâhı ile tuttuğu) kadın varsa, onu serbest bıraksın. Onlara verdiklerinizden hiçbir şey geri almayınız"*²¹. Bunlardan başka mut'anın Huneyn savaşının bir kolu olan Evtas savaşı sırasında²² ve Vedâ haccı sırasında yasaklandığı da rivayet edilmiştir²³.

Görünen o ki mut'anın yasaklanış zamanında ihtilaf olsa da, Hz. Peygamber'in hayatında yasaklandığı hususu kesindir²⁴. İslam hukukunda yeni hükümlerin inmesinde veya mevcut hükümlerin kaldırılmasında tedricilik yani zamanla yasaklanması birçok vakıda uygulanmış bir yöntemdir. İçki, faiz, sayısız evliliğin dörde indirilmesi ve benzeri bir çok hususta bu tedriciliği görmek mümkündür. Bu nedenle burada yadırganacak bir durum söz konusu değildir.

C- MUT'A'YI HZ. ÖMER'İN YASAKLAMASI MESELESİ

Hz. Ömer'in *"Şüphesiz Allah, Rasûlüne dilediği şeyi dilediği sebeplerle helal kılıyordu. Kur'an da yerli yerince nazil oldu. Hac ve umreyi Allah için tamamlayın. Bunu da Allah'ın emrettiği şekilde yapın. Bu kadınlarla mut'a nikâhı yapmayı da kesin artık! Şayet bana bir kadınla mut'a yapan birisi getirilirse, and olsun onu recmederim"*²⁵ dediği rivayet edilmektedir. Ayrıca Cabir b. Abdullah'tan *"Biz Hz. Peygamber ve Ebû Bekir zamanında bir avuç kuru hurma ve un mukabilinde istimtâ' yapardık. Nihayet Ömer, Amr b. Hureys hadisesinden ötürü bundan nehyetti"*²⁶; İmrân b. Husayndan da *"Allah'ın kitabında "mut'a ayeti" nazil oldu; Hz. Peygamber de bize izin verdi. Daha sonra bunu nesheden bir ayet nazil olmadığı gibi, Hz. Peygamber de vefatına kadar bizi ondan menetmedi. O'ndan sonra bir adam (Hz. Ömer'i kasdediyor) çıkıp kendi düşüncesiyle dilediğini söyledi"*²⁷; Hz. Ali *"Hattâb oğlu benden önce bunu*

19 Buhârî, Nikâh, 31; Müslim, Nikâh, 29-32; İbn Mâce, Nikâh, 44.

20 Ebû Cafer Şeyhüttaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzibü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 251.

21 Müslim, Nikâh, 19, 22, 24; İbn Mâce, Nikâh, 44; Dârimî, Nikâh, 16; İbn Hanbel, III/406.

22 Müslim, Nikâh, 3, H. 18.

23 İbn Mâce, Nikâh, 44.

24 İbn Hümâm, III/248; Muhammed b. Mahmud Baberti, *Şerhu'l-İnaye ale'l-Hidaye (Tekmilat-ü Fethu'l-Kadir içinde)*, C. III, Beyrut ty., s. 248; Şirbînî, III/142.

25 İbn Mâce, Nikâh, 44; Müslim, Hac, 145; Cessâs, III/96.

26 İbn Hanbel, III/304; Müslim, Nikâh, 16.

27 Buhârî, Tefsir, Bakara, 24; Müslim, Hac, 172, 173.

*yasaklamasaydı, şakiler dışında kimse zinaya düşmezdi*²⁸ ve İbn Abbas'dan da benzer bir ifadeler rivayet edilmiştir²⁹.

İmamiyye de bu rivayetlere dayanarak mut'a nikâhının Hz. Peygamber değil, Hz. Ömer tarafından yasaklandığı sonucuna varmışlardır.

Oysa Hz. Peygamber'in izin verdiği bir şeyi Hz. Ömer'in yasaklaması söz konusu olamaz. O, içtihadî olmayan böyle bir meselede devlet başkanı olarak yasağı hatırlatabilir veya yasağı ihlal edenleri cezalandırabilir. Hz. Ömer'in bu sınırları aştığı bir an için farz edilse bile o anda yaşayan ashabın böyle bir şeye sükut etmeleri mümkün değildir. Hz. Ömer'in söz konusu ifadelerinin sebebi, bazı sahabilerin, Hz. Peygamber'in mut'ayı kesin ve ebedî olarak yasakladığını duymamış olmaları ihtimalini akla getiriyor³⁰. Dolayısıyla Hz. Ömer de mut'a yasağını yeniden duyurma ihtiyacı hissetmiştir³¹. Dahası duysalar dahi bazı sahabilerin uygulamaya devam etmiş olmaları da mümkündür. Bu sebeple bir devlet başkanı olarak hukuku uygulayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla Hz. Ömer'in ikazı, toplumu yasaklara uymaya çağrıdan ibarettir. Onun bu çağrısına orada bulunanların itiraz etmemeleri de konuyu bu şekilde anlamamızı gerektirmektedir.

D- MUT'ANIN YASAK OLMASINI GEREKTİREN SOSYAL SEBEPLER

İslam, naklî olduğu kadar aklî bir dindir. Ayrıca her sistemde olduğu gibi onun getirdiği hükümlerde de bir tutarlılık ve bütünlük vardır. Bu sebeple naklin yanında aklen de mut'anın geçerli olup olamayacağı üzerinde durmak gerekir. Gerçekten mut'a, naklen olduğu gibi aklen de İslam'a uygun olamaz. Şöyle ki,

1- **İnsan Psikolojisi Açısından:** Evlilik, insanın sadece cinsî değil, ruhî açıdan da tatminini amaçlar. Toplumun çekirdeğini oluşturan aile yapısı baba-anne dede-nine ve çocukları ile insana aidiyet ve mes'uliyet duygusu verir. İnsan, eşi ve çocukları için bir şeyler yapmak ister. Eşinin ve çocuklarının yanında kendisini daha güvende ve mutlu hisseder. Kendisinde bir topluluk ruhu oluşur. Onlarla birlikte yemek içmek eğlenmek insana tarifi mümkün olmayan mutluluk verir. Mut'ada evlilik geçici, çocuklar ise istisnadır. Kadın da çocuklar da ödünç alınmış gibidir. İnsanlar geçici olan şeyleri geçici duygularla severler. Yeme-içme gibi. Dolayısıyla mut'ada kalıcı bir mutluluk tablosu oluşmaz.

2- **Erkek Psikolojisi Açısından:** İnsanların geçici olarak mut'a nikâhı ile tatmini mümkün gibi görünse de uzun vadede insanın sıcak bir aile ortamına ve yerleşik bir hayata ihtiyacı olduğu kesindir. Bir kaç gün, ay ya da yılda elinde valizi ile ev değiştiren insanın sağlıklı bir ruh haletine sahip olması ve topluma, işine kendisini

28 Küleynî, *el-Kâfi*, V/448.

29 Cessâs, III/96; Şevkânî, VII/228.

30 Nevevî, IX/182, 183, 186; Ahmet Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, C. VII, İstanbul 1977, s.223, 226.

31 Şevkani, VI/147.

verebilmesi beklenemez. O yeni maceralar yeni eşler aramayı her zaman ön planda tutacaktır.

3- Kadın Psikolojisi Açısından: Kısa ya da uzun sürelerle farklı farklı erkeklerle birlikte olan kadının ruh halini tarif ve tahlil etmek için derin bir psikoloji bilgisine sahip olmaya gerek yoktur. Bedenini satarak para kazanmak ve yaşamını devam ettirmek normal bir insanın yapacağı davranış değildir. Onun için hayat, genellikle başkalarının cinsî duygularını tatminden ibarettir. Başkalarının cinsî arzuları onun için ekmek parasıdır. Bu durumdaki kadının ne kendisine ne de topluma bir faydası olamaz. Onun böyle bir evlilikten çocuğu olsa bile onları sağlıklı bir şekilde yetiştireceği iddia edilemez.

4- Çocuk Psikolojisi Açısından: Tarafların anlaştıklarını ve mut'a evliliğinden çocuk sahibi olduklarını düşünelim. Daha sonra süre dolunca babanın evi terk edip gittiğini onun yerine başka birisinin geldiğini gören çocuğun durumunu düşünürken İslamın bu nikâhı niçin yasakladığı daha net bir şekilde anlaşılacaktır. Gerçek babanın çocuğun masraflarını karşılaması hiç bir şey ifade etmez. Üvey baba yanında yetişen çocukların ya işkence gördükleri ya da evden kaçtıklarına her zaman rastlanmaktadır. Bu sebeple mut'a nikâhının sağlıklı bir çocuk psikolojisi derdi olmadığı ortadadır.

5- Ailelerin Huzur ve Gururu : Düğün ve nikâhlar, toplum ve aileler açısından farklı duygularla icra edilen merasimlerdir. Her iki taraf ve aileleri için de ayrı bir huzur ve mutluluk kaynağıdır. Bir gün olsun beyaz bir gelinlik giymeyi dünyalara değişmeyen insanlar oldukça fazladır. Mut'a da böyle merasim, huzur ve gururdan söz etmek mümkün değildir. Diğer taraftan daimi evlilikle sıhri hısımlıklar doğmakta ve aile çevresi genişlemektedir. İnsanların sevinç ve hüznlerini paylaşma da ailenin son derece büyük önemi vardır. Acılar paylaşıldıkça azalır, sevinçler paylaşıldıkça artar. Gerçek paylaşma da aile bireyleri arasında olur. Mut'a ile evli çift niye birbirleri için sevinsin veya üzölsünler. Süre dolunca belki de birbirlerini hiç görmeyecekler.

6- İslamda Evlilikten Beklenen Amaç Açısından: Mut'a nikâhı ile İslam'ın evlilikten beklenen amaçları da elde edilemez. "Evlenip çoğalınız" diyen peygamberin bir taraftan da mut'a nikâhına daimi olarak izin vermesi bir tezat oluşturur. Geçici bir zaman dilimi için izin vermiş olması daimi izin vermesini zorunlu kılmaz. Her devrin şartları ayrıdır. İslamda evliliğin en önemli amacı neslin devamıdır. Mut'a nikâhında neslin devamı söz konusu olmayıp nefsin cinsi arzularının tatmini ön plandadır³². Evlenmeden maksat yalnızca cinsî tatmin olsaydı, bunun belirli bir zamanla sınırlı olması da makul ve meşru olurdu. İşte bu sebeple İslâm, evliliğin devamlı olması maksadıyla yapılmasını istemiş, bunu akdin sıhhat şartı kılmıştır. Diğer taraftan çocuk sevgisi insan farkına varsa da varmasa da yaratılış gereğidir. Onun yerini hiç bir şey dolduramaz. Mut'a tamamen menfaat birleşmesi olduğundan aile sıcaklığını hissetmek ve çocuk sevgisini tatmin etmek mümkün değildir.

32 Women's International Network News; Autumn 97, Vol. 23, Issue 4, p. 44.

Sonuç olarak aylarca ya da yıllarca evinden ayrı kalan kimselerin mut'a yapmasına izin verilmezse daimi olarak evlenmek istemediğinden zinaya düşerler gerekçesi ile açıkça İslam'a aykırı bir yöntem olan mut'a önerilemez. Zira mut'a şu ya da bu şekilde ama açıkça yasaklanmış bir yöntemdir³³. İmamiyenin bu duruma sahip çıkması bilgi kaynaklarındaki farklılıktan ileri gelmektedir³⁴.

Mut'anın aklen ve naklen gayrı meşru olduğunu tespit ettikten sonra hukuki açıdan mut'ayı ortaya koymaya çalışalım. Böylece İslam'ın öngördüğü evlilik ve aile düzenine uymadığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

III- HUKUKİ AÇIDAN MUT'A

A- MUT'ANIN UNSURLARI

1-Taraflar

Mut'a bir kadın ile bir erkek arasında yapılabilir. Buna göre bir erkekle erkek veya bir erkekle cinsiyeti belli olmayan (hünsa) arasında mut'a yapılamaz. Tarafların akdi bizzat yapmaları zorunlu olmayıp veli, vekil veya vasi tarafından yapılması da mümkündür.

2- İrade Beyanı

Mut'a, icap ve kabul ile kurulur. İrade beyanının geçerli olabilmesi için tarafların birbirlerinin icab ve kabullerini duymaları, anlamaları ve kabulün icaba uygun olması gerekir. Maksat anlaşılacak şartı ile kullanılan dilin önemi yoktur. Ancak kullanılan kavramların önemi vardır. Başka bir ifade ile mutlaka "mut'a" veya türevleri kullanılmalıdır. Süre belirlenmeksizin "evlenme" veya "nikah" kavramları kullanılırsa yapılan normal bir nikah akdidir. Buna mukabil "mut'a" kavramı kullanılırsa akit batıl olur³⁵. Mut'a nikâhında genelde icab ve kabul şu şekilde beyan edilir: Eğer icabda bulunan erkek ise: "Allah'ın kitabı, Rasülünün sünneti üzere aramızda şu kadar gün ve şu kadar bedelle (ve ileri sürdüğü başka şartlarla) beni mut'alandır" dedikten sonra kadın da "peki" veya "razıyım" derse mut'a nikahı yapılmış olur. Bu cümleler misal kabilinden olup aynı anlama gelen başka ifadeler de kullanılabilir. İcab, kadın tarafından da yapılabilir³⁶.

B- MUT'ANIN ŞARTLARI

Mut'anın şartlarını incelerken in'ikad, sıhhat, nefaz ve lüzum şartları şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Bununla birlikte tabi olduğu hükümler açısından şartları in'ikad, nefaz ve lüzum şartı olarak üç kısma ayırarak incelemek mümkündür.

33 <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00097.htm>

34 Abdülbaki Gölpınarlı, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, İstanbul 1987, s. 616 vd.

35 İbnü'l-Mutahhar Cemaleddin Hasan b. Yusuf b. Ali Mutahhar Hillî, *Muhtelifü's-Şia fi Ahkami's-Şeria*, C. VII, Tahran 1381, s. 228.

36 Küleynî, V/455; Abdülazîz et-Tarablusi İbnü'l-Berrac, *el-Mühezzeb*, C. II, yy. 1985, s. 240.

1- Mut'anın İn'ikad Şartları

a) Ehliyet

Mut'a yapacak tarafların âkil (temyiz gücüne sahip) ve bâliğ (ergenlik çağına gelmiş) olmaları gerekir³⁷. Bâliğ olmayan kimseler ancak velilerinin izni ile mut'a yapabilirler³⁸.

b) Daimi Evlenme Engelinin Olmaması

Daimi evlenme engelleri, kan hısımlığı, sıhrî hısımlık ve süt hısımlığı olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Kan hısımlığı, erkek açısından bakıldığında anne, baba ve anne tarafından anneler olmak üzere usulü; kız ve oğlun kızları şeklinde furuu; ana-babanın furuu yani kız kardeşler ve onların fûruları ve ana-baba tarafından dede ve ninelerin fûruudur ki hala ve teyzeleri kapsamaktadır. Sıhrî hısımları ise, baba ve dedelerin üvey karıları, fûruun eşleri yani gelinleri, eşin usulu yani kaim valide ve üvey kızlardır. Süt emme sebebi ile de süt çocuğu süt emdiği annenin normal evladı yerine koyduğumuzda kimlerle evlenemiyorsa onlarla aynı anda evlenilemez³⁹.

c) İrade Beyanının Şartsız Olması

Mut'anın yapıldığı anda kesin olması gerektiğinden kuruluşunun taliki şarta bağlanması mümkün değildir. Ancak takyidi şarta bağlanabileceği kabul edilmektedir. Şu kadar var ki bu şartların akit sırasında yani icap veya kabul beyanı ile birlikte ileri sürülmesi gerekir. Bu durumda icaptan önce ileri sürülen şartlar bağlayıcı değildir⁴⁰. Akit esnasında da Kitap ve Sünnete aykırı olmayan şartlar ileri sürülebilir. Bunlar genellikle mut'anın süresi, mehiri, aralarında cinsel ilişki olup olmayacağı, sadece gündüzleri ya da geceleri birlikte olunacağı, günde veya toplamda kaç defa birlikte olunacağı ve mirasçılık cereyan edip etmeyeceği gibi şartlardır⁴¹.

d) Mehirin Kararlaştırılmış Olması

Mut'a nikâhında mehirin kararlaştırılması gerekir. Şayet mehir kararlaştırılmayacak olursa akid batıl olur⁴². Mehirden herhangi bir alt ya da üst sınır yoktur. Tarafların bu hususta anlaşmaları lazım ve kâfidir⁴³. Mut'a da kadının mehiri hak etmesi için nikâh akdinin yapılması yeterlidir. Ayrıca cinsel ilişki şart değildir. Hatta cinsel ilişki

37 Muhammed b. Mekki b. Muhammed Amili Şehid-i Evvel Şemseddin, *el-Lûm'atü'd-Dimaşkiyye*, (Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami Şehid-i Sani'nin *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyyesi* ile beraber), C. II, Beyrut 1967, s. 103 vd.

38 Tûsî, *el-İstîsâr*, III/145.

39 Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami (Şehid-i Sani), *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyye*, C. V, Beyrut 1967, s. 181; Seyyid Ali Tabatabai, *Riyazü'l-Mesail fi Beyâni'l-Ahkâm bi'd-Delail*, C. II, Beyrut 1992, s. 86.

40 Ebu Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *en-Nihâye fi Mücerredil-Fıkh ve'l-Fetava*, C. II, Tahran 1983, s. 493; Küleynî, V/456.

41 Şehid-i Sâni, V/288; Hillî, *Muhtelef*, VII/249.

42 Hillî, *Muhtelef*, VII/227.

43 Hillî, *Muhtelef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

olmayacağı dahi şart koşulabilir. Baştan kararlaştırmak şartı ile mehir peşin veya sonradan verilebilir⁴⁴.

Görüldüğü üzere her ne kadar mehir ifadesi kullanılıyorsa da İmamiyedeki mehir, kelimenin tam anlamı ile bedeldir. Bu durumda mut'a nikâhı belirli bir bedel mukabilinde kadından yararlanma akdidir. Nitekim konu ile ilgili eserlerde mut'a nikâhının bir kira akdi olduğu açıkça ifade edilmektedir⁴⁵.

e) Geçici Evlenme Engelinin Bulunmaması

Evlenme engellerinden bir kısmı belirli şartların gerçekleşmesi ile ortadan kalkar. Bu sebeple bunlara geçici evlenme engelleri denmektedir. Bunlardan ilki, kadının başka birisi ile evli veya iddet bekliyor olmasıdır. Böyle bir kadın ile mut'a evliliği yapılamaz. Kadının evli olmadığını beyan etmesi yeterli olup ayrıca araştırılmasına gerek yoktur. Devam eden evliliğin daimi veya mut'a olması fark etmez⁴⁶.

İkincisi, din farklılığıdır. Kadınlar Müslüman erkeklerden başkası ile mut'a yapılamazlar. Mut'a yapılabilecek kadınların dini hususunda ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre mut'a ancak inanan biriyle yapılabilir⁴⁷. Buradaki "inanan" kavramı da farklı anlaşılmıştır. Bir anlayışa göre ise "inanan"dan maksat, Yahudi ve Hıristiyan kadınlardır. Çünkü Yahudi ve Hıristiyan bir kadınla (Mümtehine suresinin 10. ayeti gereği) normal nikâh yapılamaz. Mut'a ile normal nikâh farklı olduğuna göre mut'a yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur⁴⁸. Mecusi, Zerdüşt veya Budist bir kadın "inanan" grubuna girmediğinden bunlarla mut'a yapılamaz⁴⁹. Çünkü Kur'an'da (Bakara, 221) "müşrik kadınlar iman etmedikçe onlarla evlenmeyin" hükmü vardır. İmamiyede hâkim olan anlayışa göre ise "inanan"dan maksat Müslüman'dır⁵⁰. Buna göre Yahudi, Hıristiyan ve diğer kâfire kadınlarla aynen normal nikâh yapılamadığı gibi mut'a da yapılamaz⁵¹.

Hür bir kadınla evli olan kimsenin ayrıca Yahudi ve Hıristiyan bir kadınla mut'a yapmasına gelince, bir görüşe göre bu durumdaki erkek Yahudi veya Hıristiyan bir

44 Küleynî, V/461.

45 Seyyid Ali Tabatabai, II/116; Küleynî, V/452; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/147.

46 Muhammed Bakır b. Muhammed Taki b. Maksud Ali Meclisi, *Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düreri Ahbari'l-Eimmeti'l-Ethar*, C. III, Beyrut 1983, s. 340.

47 Küleynî, V/454.

48 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/253.

49 Küleynî, V/454; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/144.

50 Cafer-i Sadık'a göre Müslüman bir kadınla mut'a yapmak onu küçük düşürmektir. Ancak bu görüş rivayet yönünden zayıf kabul edilmiştir. Ayrıca bununla ehl-i beyt kadınların kastedilmiş olabileceği de ileri sürülmüştür. Çünkü diğer rivayetler ve mezhepte hakim olan görüş sadece Müslüman kadınlarla mut'a yapılabileceği yönündedir (Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143). Nitekim İmam Rıza'ya Yahudi ve Hıristiyan kadınlara mut'a yapmanın caiz olup olmadığı sorulmuş o da Müslüman kadınların tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir (İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Şeria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 452).

51 Ebû Abdullah İbnü'l-Muallim Muhammed b. Muhammed Müfid, *Kitâbü'l-Muknia*, Kum 1983, s.497; Ebû Cafer Şeyh Saduk Muhammed b. Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh, *el-Cevâmiü'l-Fikhiyye*, Kum 1983, s. 113; Hillî, *Muhtef*, VII/230.

kadınla mut'a yapamaz⁵². Diğer bir görüşe göre Müslüman bir kadınla evli olan erkeğin Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla mut'a yapmasında bir sakınca yoktur⁵³.

Üçüncüsü, hısımlarla aynı anda evliliklidir. Buradaki hısımlardan maksat, biri erkek olsa evlenmeleri yasak olacak derecedeki iki kadını birlikte nikâhlamanın mümkün olmamasıdır. Buna göre mut'ada bir kadın, annesi, kız kardeşi, halası ve teyzesi ile aynı anda nikâh altında bulundurulamaz⁵⁴. Şu kadar var ki hâkim olan görüşe göre bunlardan birisi ile yapılan mut'a sona erse fakat kadının iddeti bitmese dahi yasak kalkar⁵⁵. Bununla birlikte iddetin bitmeden yasağın kalkmadığını iddia eden hukukçular da vardır⁵⁶.

Dördüncüsü, mut'a yapılacak kadının zâniye olmaması gerekir. Dolayısıyla zina yaptığı bilinen bir kadınla mut'a yapılamaz. Zira Kur'an'da "Zina eden kimse ya zina eden birisi ya da müşrike ile evlenebilir"⁵⁷ buyrulmaktadır⁵⁸. Diğer bir görüşe göre bu ayet emredici değil, tavsiye edicidir. Bu nedenle zâniye bir kadınla mut'a yapılması kötü görülebilir ama hukuken yasak değildir⁵⁹. Üçüncü bir görüşe göre fahişe bir kadınla mut'a yapılabilir. Ancak mut'a yaptıktan sonra onu bundan men etmek gerekir⁶⁰. Fahişe bir kadınla tövbe ettikten sonra mut'a nikâhı yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Kadının tövbe ettiği, zinaya davet edildiğinde red etmesi ile anlaşılır⁶¹.

Beşincisi, mut'ada kaç kadınla aynı anda nikâhlı bulunulabileceği hususu tartışmalıdır. Bir fikre göre aynen normal nikâhta olduğu gibi en fazla dört kadınla sınırlıdır⁶². Diğer bir görüşe göre mut'ada herhangi bir sayı sınırı yoktur. Yani bir kimse aynı anda dilediği kadar kadınla mut'a yapabilir. Ayrıca bir kadınla araya başkaları ile yapılan mut'a girsin veya girmesin sayı sınırı olmaksızın mut'a yapılabilir⁶³. Yani normal nikâhtaki hulle, mut'ada yoktur.

2- Nefaz Şartı (Veli İzni)

Temyiz gücüne sahip bir kadın ya da kızın mut'a yapabilmesi için velisinin izninin gerekli olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hâkim olan görüşe göre bu durumdaki bir kız ya da kadının mut'a yapabilmesi için

52 İbn Babeveyh, 113.

53 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/256.

54 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/148. Normal nikahtan farklı olarak burada erkek karısının yeğeni ile mut'a yapılabilir. Ancak erkeğin bunu yapabilmesi için karısının izin vermesi gerekir (*Sachiko Murata*, Temporary Marriage in Islamic Law, <http://www.al-islam.org/al-serat/muta>).

55 Tûsî, *Muhtef*, VII/247.

56 İbn Babeveyh, 114.s

57 Nur, 3.

58 İbn Babeveyh, 113.

59 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Hillî, *Muhtef*, VII/245.

60 Tûsî, II/490; İbnü'l-Berrac, 241.

61 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Küleynî, V/454.

62 İbnü'l-Berrac, II/243.

63 Küleynî, V/451, 460; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/147.

velisinden izin almasına gerek yoktur⁶⁴. Bununla birlikte izin alınması tavsiye edilmektedir. Çünkü mut'a nikahı bazı aileler için utanılacak bir şeydir⁶⁵. Diğer bir görüşe göre ise, bu mükellefiyet babası olan kız ya da kadınlar içindir. Babası olmayan kız ya da kadınının kimseden izin almasına gerek yoktur⁶⁶. Üçüncü bir görüşe göre ise sadece kızların mut'a yapabilmeleri için babalarından izin almaları şarttır. Kadınların mut'a yapabilmek için kimseden izin almaları gerekmez⁶⁷.

Bir kadının cariyesi ile efendisinden izin almadan mut'a yapılabilirse de bir erkeğin cariyesi ile mut'a yapabilmek için efendisinden izin almak gerekir⁶⁸. Bununla birlikte bir cariyeye ile mut'a yapabilmek için efendisinin kadın veya erkek olmasına bakılmaksızın izin alınması gerektiği de ileri sürülmüştür⁶⁹. Hâkim olan da sonuncu görüştür. Zira Kur'an'da (Nisa 25) "o (cariyeleri) efendilerinin izni ile nikâhlayın" buyrulmaktadır⁷⁰.

Evli bir erkeğin Müslüman bir kadınla mut'a yapabilmeleri için eşinden izin alınmasına gerek yoktur. Ancak gayrimüslim veya bir cariyeye ile mut'a yapabilmeleri için hür olan eşinden izin alması gerekir⁷¹. Keza bir erkeğin eşinin yeğeni ile mut'a yapabilmeleri için de eşinin izin vermesi gerekir⁷².

3- Lüzum Şartı (Sürenin Kararlaştırılmış Olması)

Mut'ayı normal nikâhtan ayıran en önemli husus mut'anın süresinin belirli olmasıdır. Bu sebeple mut'a yapılırken süre mutlaka belirlenmelidir. Kararlaştırılan sürenin miktarı hususunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre bir defa birlikte olmak için dahi mut'a yapılabilir⁷³. Diğer bir görüşe göre en az güneşin doğuşundan öğleye kadar yani yarım günlük bir süre için mut'a yapılabilir⁷⁴. Üçüncü bir görüşe göre ise mut'ada süre bir gün veya geceden az olamaz⁷⁵. Hâkim olan görüş mut'anın süresinde alt sınır olmadığınıdır. Buna göre az ya da çok ama mutlaka sürenin belirlenmesi ve sürenin "bir saat, üç gün, bir sene" gibi belirli olması gerekir⁷⁶. Şayet belirsiz bir süre kararlaştırılacak olursa mut'a akdi batıl olur⁷⁷. Söz gelimi "benimle bir aylığına mut'a yapar mısın" denir de o anda yürürlüğe konmazsa mut'a akdi batıl

64 Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

65 Küleynî, V/462.

66 İbnü'l-Berrac, II/241.

67 İbn Babeveyh, 113; Hillî, *Muhtef*, VII/245.

68 Küleynî, V/463; Tûsî, *et-Tehzib*, VII/257.

69 İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Şeria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 463; Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

70 Hillî, *Muhtef*, VII/232.

71 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/146.

72 Muhammed Hasan b. Muhammed Bakır Necefi, *Cevâhirü'l-Kelam fi Şerhi Şera'i'i'l-İslâm*, C. V, Tahran 1907, s. 165.

73 Amilî, XIV/459; Küleynî, V/460.

74 Hillî, *Muhtef*, VII/229.

75 Küleynî, V/455, 459.

76 Hillî, *Muhtef*, VII/229.

77 Hillî, *Muhtef*, VII/228.

olur. Yani aradan birkaç ay geçtikten sonra mut'a yapıldığı iddia edilerek karşı tarafın buna uyması talep edilemez⁷⁸. Nikâh esnasında süre kararlaştırılmazsa normal nikâh yapılmış olur⁷⁹.

C- MUT'ANIN SONUÇLARI

1- Mut'anın Mali Sonuçları

a) Mehir

Mut'ada mehir denen bedelin mutlaka kararlaştırılması gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Mehir kararlaştırılmayacak olursa mut'a akdi batıl olur⁸⁰.

b) Nafaka

Mut'ada kocanın nafaka mükellefiyeti yoktur. Koca sadece kararlaştırılan mehiri vermekle mükelleftir. Bununla birlikte gerek nikah gerekse iddet sırasında kocanın nafaka mükellefiyetinin olacağı şart koşulabilir⁸¹.

2- Mut'anın Hukuki Sonuçları

a) Neseb

Mut'a sonucunda dünyaya gelen çocuk aynen normal evlilikteki gibi nesebi sahih kabul edilir⁸².

b) Taraflar Arasında Anlaşmazlık

Taraflar evlendikten sonra birisi mut'a olduğunu diğeri normal nikah olduğunu iddia ederse mut'a olduğunu iddia eden ispatla mükelleftir. İspat için karşı tarafa yemin teklif edebilir⁸³.

c) Evlenme Engeli Oluşturması

Mut'a nikâhı sonucunda sıhrî hısımlıktan doğan evlenme engelleri gerçekleşir.

E- MUT'ANIN SONA ERMESİ

1- Ölüm

Ölüm doğal bir sona erme yöntemi olduğundan mut'a nikâhında da taraflardan birinin ölümü halinde evlilik sona erer.

78 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/267.

79 Küleynî, *el-Kaî*, V/456; Hillî, *Muhtelef*, VII/228.

80 Hillî, *Muhtelef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

81 Küleynî, V/455.

82 Şehid-i Sâni, V/288; Küleynî, V/464; Necefi, V/173.

83 İbnü'l-Berrac, II/244.

2- Kararlaştırılan Sürenin Sona Ermesi

Mut'a nikâhında talak yani boşama yoktur. Kararlaştırılan sürenin sona ermesi ile taraflar arasındaki akit de sona erer⁸⁴. Şüphesiz taraflar yeni bir akit yapabilirler. Birlikteliklerinin devamını sağlamak için yeni bir akde gerek kalmaksızın tarafların anlaşarak süreyi ve mehiri artırebileceklerini ileri süren hukukçular var ise de⁸⁵, hâkim olan görüşe göre, taraflar birbirleriyle veya başkaları ile mut'a yapmak istiyorlarsa sürenin sona ermesi veya karşılıklı anlaşarak süreyi sona erdirmeleri ve yeni mehir ve süre belirleyerek yeni bir mut'a yapmaları gerekir⁸⁶.

Eğer yeni bir mut'a yapmayacaklarsa sürenin sona ermesi ile taraflar başka bir şeye gerek kalmaksızın ayrılırlar. Ancak tarafların anlaşarak süreyi uzatmaları da mümkündür. Bu durumda kadının aynı kişi ile yaptığı iki mut'a arasında iddet beklemesine gerek yoktur⁸⁷.

3- İlä, Liân ve Zihâr

Mut'a da muhalaa, îlä, liân ve zihâr olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir görüşe göre mut'ada îlä, liân ve zihâr yoktur⁸⁸. Diğer bir görüşe göre mut'ada liân ve zihâr vardır⁸⁹. Hakim olan görüşe göre mut'ada îlä ve liân yok ise de zihâr vardır⁹⁰.

4- Mut'anın Sona Ermesinin Sonuçları

a) Miras

Mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı olup olmayacakları tartışmalıdır. Bir görüşe göre, aynen normal evlilikte olduğu gibi tarafların birbirine mirasçı olmaları asıldır. Zira Kur'an'da eşlerin birbirlerine mirasçı olacakları açıkça ifade edilmiştir⁹¹. Bununla birlikte eğer taraflar birbirlerine mirasçı olmak istemiyorlarsa bunu nikah esnasında şart koşmaları gerekir⁹². Diğer bir fikre göre mut'ada taraflar birbirlerine mirasçı olamazlar. Nikah esnasında birbirlerine mirasçı olacaklarını şart koşsalar dahi durumda bir değişiklik olmaz. Çünkü böyle bir şart, sünnete aykırı olduğundan batıldır⁹³. Hâkim olan görüşe göre ise mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı ol-

84 Küleynî, V/451.

85 Hillî, *Muhtefef*, 251.

86 İbnül-Berrac, II/243; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496.

87 Küleynî, V/458.

88 Necefî, V/173; Tûsî, *en-Nihâye*, II/523.

89 Ebü'l-Kâsım Alemülhüda Ali b. Hüseyin Şerif el-Murtaza, *el-İntisar*, Beyrut 1985, s. 115.

90 Şehid-i Sâni, V/300; Seyyid Ali Tabatabai, II/117; Hillî, *Muhtefef*, VII/238.

91 Nisa 12.

92 Murtaza, 114.

93 Müfid, 498; Hillî, *Muhtefef*, VII/236.

mamaları asıldır. Şayet taraflar birbirine mirasçı olmak istiyorlarsa nikâh esnasında bunu kararlaştırmaları gerekir⁹⁴.

Mut'a evliliğinden dünyaya gelen çocuk ile ebeveyni arasında nesep sorunu olmadığından karşılıklı mirasçılık da söz konusudur.

b) İddet

Mut'a nikâhında iddet hükümleri vardır. Dolayısıyla nikâhta belirlenen süre sona erdiğinde, kadın hamile ise doğum yapıncaya kadar, hamile değilse iki hayız müddeti (iki temizlik süresi) iddet bekler. Hayız görmeyen kadınların iddeti ise 45 gündür⁹⁵. Hamile kalmamak için tedbir alınması durumunda da iddet beklemek gerekir⁹⁶. Cariyeler ise bir hayız süresi iddet beklerler⁹⁷.

Mut'a nikâhıyla evli iken erkek ölürse, kadın hamile değilse 4 ay 10 gün bekler. Hamile ise 4 ay 10 gün ve doğum seçeneklerinden süresi uzun olanını tercih eder⁹⁸. Aynı durumdaki kadının 2 ay 15 gün iddet beklemesi gerektiği de ileri sürülmüştür⁹⁹. Ancak muteber olan birinci görüştür. Hatta bu hususta cariye ile hür arasında da fark yoktur¹⁰⁰.

IV- SONUÇ

Mut'a nikâhı esas itibariyle, İslam öncesi Arap toplumunda görülen evlilik çeşitlerinden biridir. İmamiler Nisa 24 ayetini delil getirerek mut'anın cevazına hükmetmişlerdir. Oysa bu ayet mut'a ile değil daimi evlilikle alakalıdır. Aksi takdirde birçok ayetle çelişkili bir durum ortaya çıkar. Yine imamiler Hz. Peygamber'in yaktan önceki kavli sünnetini de mut'anın cevazına delil göstermişlerdir. Oysa Hz. Peygamber'in nihai olarak Mekke fethinde mut'ayı yasakladığı sahih hadislerle sabittir. Hz. Peygamber'in başlangıçtaki izni konuya ilişkin ilahi yasak olmaması, zaruretler ve tedricilikle açıklanabilir. Gerçekten yasağa ilişkin hem sahih nakiller hem de İslam'ın önerdiği toplum düzeninde böyle bir evliliğin yeri olamaz. Hz. Ömer bu hususta yeni bir hüküm getirmemiş sadece devlet başkanı olarak yasağa uymayanları cezalandıracağını ifade etmiştir. İctihadi bir mesele olmadığından Hz. Ömer'in bu konuda içtihat etme yetkisi yoktur. Nitekim Hz. Ömer'in mut'a yapmanı recmederim demesine hiçbir sahabi itiraz etmemiştir. Oysa sahabilerin o dönemde kitaba ve sünnete aykırı olduğunu düşündükleri birçok uygulama ve içtihadı itiraz ettikleri bilinmektedir.

94 Küleynî, *el-Kaşi*, V/465; Amili, XIV/452; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/149; Hillî, *Muhtef*, VII/237.

95 Küleynî, V/458; Müfid, 536; İbn Berrac, 243.

96 www.al-shia.com/html/tur/istifta

97 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/335.

98 İbn Babeveyh, 114; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496

99 Müfid, 536.

100 Hillî, *Muhtef*, VII/242.

Mut'a için yukarıda sayılanlardan başka şart yoktur. Dolayısıyla mut'anın şahitler olmadan yapılabilmesi, belirli süreli olması, dört evlilik sınırına bağlı olmaması, bir kadınla sınırsız sayıda mut'a yapılabilmesi, tarafların birbirlerine mirasçı olamamaları, kocanın nafaka mükellefiyetinin olmaması, geçici olduğundan çocuk sahibi olmanın zorluğu gibi hususlar İslam'ın evlilik anlayışına uymamaktadır. Ayrıca konuya erkek, kadın ve çocuk psikolojisi ve toplum düzeni açısından bakıldığında bunlardan hiç birisine uygun olmadığı görülür.